

TIETEELLINEN ELÄMÄ

MUODIN luojat järjestävät kunkin kauden alussa muotimessuja esitelläkseen uusia luomuksiaan. Alan ammattilaiset matkustavat näille messuille pysyäkseen ajan tasalla, saadakseen välittömän tuntuman meneillään olevaan sekä tulevaan. *American Anthropological Associationin* vuosikokous on yksi merkittävimmistä muotinäytelyistä antropologisen tutkimuksen alalla. Kokoukseen osallistui tämän vuoden marraskuussa käytäväpuheiden mukaan noin 5000 tutkijaa ja esitelmiä pidettiin noin 2000. Mahtava tutkimuksen katselmus siis, mukana myös kustantajien kirjanäyttely, tuskan hielle haiseva työpaikkaa hakevien haastatteluhalli ja media.

Media on aina oleellinen osa muotinäyttelyitä; sitä vartenhan näyttelyt järjestetään. Mikäli median aktiviteetista voi jotain päätellä, antropologialla menee tällä hetkellä todella lujaa. Kokous oli pääsyyt amerikkalaisten päälehtien sivuille jo etukäteen, ja tiedotetuin ja odotetuin istunto oli kuin muotimessujen suosituin näyttös. Istumapaikat oli varattu tunteja etukäteen, salin seinustoilla oli pattereittain TV-kameroita ja valonheittäjät kuumensivat täyteen pakkautuneen salin tuhkahduttavan kuumaksi. Tilaisuuden alkaessa paikka oli niin täynnä, että oville saapuivat aseistetut turvamiehet estämään lisäyleisön sisään-pääsyä. Ulos jääneille keskustelu välittyi käytäville asetettujen kovaäänisten välityksellä. Kun tilaisuus loppui, esiintyjät puikkelehtivat tungoksessa ympärillään TV-kamerat, ja mikrofonimiehet

pitkine puomeineen yrittivät matkankin päästä saada siepatuksi edes yhden sanan julkisuuden polttopisteeseen joutuneiden tutkijoiden suusta.

Mistä oli kysymys? Tietoverkot ja erilaiset postilistat olivat jo pitkin syksyä tiedotaneet tulossa olevasta tieteellisestä skandaalista. Napoleon Chagnon, joka tuli tunnetuksi 1960-luvulla tutkimalla Etelä-Amerikkalaisia *yanomamo*-intiaaneja, oli muka yhdessä James Neelin kanssa syyllistynyt kaikkeen, mihin vain kunnan tieteelliset rosvo ja moraalittomat hirviöt kykenevät. Heidän joukkoonsa liitettiin myös etnografisten elokuvien tekijänä tunnettu Timothy Asch. Skandaalin oli nostanut julkisuuteen juuri ilmestynyt kirja, Patrick Tierneyn *Darkness in El Dorado*.

Tierney syyttää kolmikkoa moraalittomien lääketieteellisten kokeiden tekemisestä intiaaneilla, salaisten radioaktiiviseen säteilyyn liittyvien tutkimusten suorittamisesta käyttäen intiaaneja koe-eläiminä ja intiaanien yllyttämisestä keskinäiseen sodankäyntiin. Lisäksi *yanomamoja* kuvaavien etnografisten elokuvien kerrotaan olevan täydellisiä väärennöksiä. Kunnan rosvo-kiinni-kamaa siis.

Syytettyjen kohtalosta käyty keskustelu osoitti, miten vanhojen eksperimentalistien käsitys mielipiteen ja tosiasian erottamattomuudesta toimii täydellä sosiaalisella voimallaan. Yleisö oli kuin jury O.J. Simpsonin oikeudenkäynnissä: se piti vakuuttaa, ja tuossa prosessissa median osuus oli ratkaiseva. Moraalipoliittinen luulosairastelu, joka "poliittisesti oikeellisessa" ilmiössä on saa-

vuttanut maailmanlaajuisen epidemian mittasuhteet, muodosti oivan alttiuden vakuuttua ja taipua syyttäjää Tierneyn puolelle, kun hän muistutti, että "kaikki ne ymmärtävät, joilla on sydän."

Keskustelu kirjanäyttelyssä paikalla olevien kustannustoimittajien kanssa antoi kuitenkin aiheen pieneen anatomiseen uudelleenarviointiin. Tierneyn sydän alkoi yhä enemmän ja enemmän muistuttaa kustantajien lompakkoa. Kuin yhdestä suusta kaikki tieteellisten kirjojen kustantajat totesivat, että he eivät julkaise tutkimuksia. Kirjat, joita he saattavat markkinoille, ovat ennen kaikkea markkinoitavia tuotteita, joiden julkaisupolitiikasta päättävät kustannusyhtiöitten markkinointiosastot. Yhtiöille puolestaan on tapahtunut kauan sitten sama, mikä yliopistojen hallinnolle on kovaa vauhtia tapahtumassa: kustannusjohtajat ovat markkinamiehiä ja yliopistojen hallinnosta alkavat vastata tutkijoitten sijasta ammattimanagerit.

Tieteelliselle keskustelulle on tässä muutoksessa tapahtunut jotakin kovin merkittävää. Keskustelun tuottamisen ja sen levittämisen ehdot ovat erkautuneet toisistaan: tutkijat tutkivat ja markkinointiosastot päättävät keskustelun levittämisestä. Tämä keskustelu puolestaan tuottaa uutta tutkijoitten keskustelua, siis sitä kirjallista materiaalia, jota uudet ja vanhatkin tutkijapolvet markkinoivat edelleen viitteidensä ja kirjallisuusluettelointensa kautta.

Kansallisessa tiedepoliitikassamme manageriaalinen ote on korostanut julkaisujen kansainvälisyyttä laadun ta-

keena. Levittämisen mahdollisuuksista kansainvälisyys kyllä kertoo, mutta se ei välttämättä kerro mitään tieteellisestä laadusta. Antropologien kokouksen kiihkeän tieteellisen keskustelun lopputulos oli tässä suhteessa suorastaan enteellinen. Valamiehistöille esitettyjen vakuuttamisyritysten jälkeen keskustelu päättyi tieteellisesti merkittävään tulokseen: “Älkää ostako sitä kirjaa.”

VUONNA 1913 syntynyt Paul Ricœur on saanut itselleen omistetun teemanumeron lähes jokaiseen syksyn ranskalaiseen filosofis-kirjalliseen aikakauskirjaan: *L'Esprit*, *Critique*, *Magazine littéraire* jne. Syytä on hänen uusin teoksensa *La Mémoire, l'histoire, l'oubli*, joka kokoaa historian- ja subjektifilosofian teemoja, joita Ricœur on harrastanut 1980- ja 90-lukujen pääteoksissaan *Temps et récit* ja *Soi-même comme un autre*. Tämä tuskin yksin riittäisi moiseen suosioon – pariisilaiset intellektuellipiirit kaipaavat *maître penseur*iä itselleen. Tosin Ricœur sopii muottiin hiukan huonosti. Hän inhoaa polemiikkia, mieluummin hän lukee, kommentoi, keskustelee. Tyypillisimmillään Ricœurin teokset ovat pitkiä kommentteja ja referaatteja muiden esittämistä huomautuksista – lopulta niistä kuoriutuu esiin hänen oma argumenttinsa ja tulkintansa.

Ricœurin sopimattomuus intellektuaaliseksi kulttihahmoksi liittyy myös hänen henkilöönsä. Ranskassa hän oli enemmän tai vähemmän paitsiessa 1960-luvun puolivälistä aina pitkälle 1980-luvulle. Ricœur kertoo haas-

tatteluissa, kuinka hän valmisteli Freudin tulkintoja käsittelevää teostaan ja sai kutsun Lacanin seminaariin. Omien sanojensa mukaan hän ei ymmärtänyt siellä yhtään mitään – mikä on paljon sanottu filosofilta, jonka tuottannon keskeinen metodologinen piirre on juuri ymmärtäminen. Jälkeenpäin mestari Lacan ja hänen epigoninsa syyttivät Ricœriä ideoiden varastamisesta. Muutamaa vuotta myöhemmin Sorbonnessa filosofian professorina toiminut Ricœur siirtyi uuteen Nanterren yliopistoon, koska oli innostunut sen suomista mahdollisuuksista filosofian opetuksessa. Hän joutui kuitenkin pian puun ja kuoren väliin ylioppilasliikkeen ja hallituksen välissä. Nanterren dekaanina hän katsoi tulleensa petetyksi, kun melkkipoliisi ilmestyi sisäministerin käskystä tyhjentämään kampusta. Opiskelijat uskoivat Ricœurin olleen kutsun takana, eikä uskoa vähentänyt Ricœurin ero ja siirtyminen Chicagoon *Divinity Collegeen* professoriksi.

Pohjoisranskalaisesta kalvinistisesta taustasta noussut sotaorpo, *pupille de la nation*, on ehtinyt 1930-luvulta lähtien olla mukana monessa: mm. kristillis-sosialistisessa liikkeessä, reservinupseerina viisivuotisessa sotavankeudessa, jossa hän saksalaisen käytännön mukaan sai oikeuden käyttää kirjastoa, paneutua intellektuaaliseen työhönsä ja kääntää natsien kieltämää filosofia Edmund Husserlia. 1940- ja 50-luvuilla Ranskassa ilmestyikin runsaasti sotavankileirien rauhassa tehtyjä teoksia Sartren näytelmistä Braudellin Välimeri-teokseen.

Ranskalainen fenomenologia olisi tuskin saanut vauhtia ilman Ricœurin panosta – ja vaikuttipa hän varmasti sen kritiikkiinkin ottaessaan 1960-luvun alussa assistenttikseen nuoren Algerian juutalaisen J. Derridan.

Ricœur nousi tunnustettuun asemaan Ranskassa 1980-luvun jälkipuoliskolta lähtien. Hänen metaforan teoriaansa, historiankirjoituksen ja kaunokirjallisuuden kerronnallisuuden ja ajan käsitteellistämisen analyysinsä ja subjektifilosofin pääteoksensa *Soi-même comme un autre* ovat vakiinnuttaneet hänen asemansa. Harvinaisuus Ricœur silti on – niin Ranskassa kuin muuallakin – sillä hän liikkuu vaivatta saksalaisesta fenomenologiasta ja hermeneutiikasta angloamerikkalaiseen analyttiseen filosofiaan, kommentoi strukturalismia ja julkaisee Raamatun tulkintaa koskevia kirjoituksia. Erityisesti hän näyttää saaneen lukijoita filosofista kiinnostuneiden historioitsijoiden keskuudessa – historian metodologiaa ja esittämistapaa koskevien pohdiskelujensa lisäksi – siksi, että hän useimmista filosofeista poiketen kykenee lukemaan erityistieteellisiä keskusteluja, mm. historiaa, käsittäen, mitä niissä tavoitellaan.

TÄMÄN vuoden syyskuussa tuli kuluneeksi kuusikymmentä vuotta saksanjuutalaisen filosofi-esseisti Walter Benjaminin kuolemasta. Sopivasti hänen muistonsa kunniaksi ilmestyi viimeinen osa Benjaminin kirjeenvaihdosta *Walter Benjamin: Gesammelte Briefe, Band VI: Briefe 1938-1940* (hrsg. vom Theodor W.

Adorno Archiv). *Gesammelte Briefe I-VI* sisältää yhteensä yli 1370 Benjaminin kirjettä vuosilta 1910-1940. Viimeiseen osaan sisältyy myös Benjaminin jäähyväisviesti, jonka hän kirjoitti ennen kuin otti yliannostuksen morfiinia Ranskan ja Espanjan rajalla Port Boun kylässä hänen maanpakolaisryhmänsä tien sulkeuduttua: "Dans une situation sans issue... In einer Situation ohne Ausweg habe ich keine andere Wahl als zu schließen. In einem kleinen Dorf in den Pyrenäen, wo niemand mich kennt, geht mein Leben zu Ende."

ENGLANTILAINEN kustantamo Sage on aloittanut uuden kirjasarjan *Sage Masters of Modern Social Thought series* julkaisemisen. Siinä julkaisetaan paitsi jo lähes klassisten yhteiskuntateoreetikoiden omia tekstejä myös heidän ajattelunsa reseptiota koskevia kirjoituksia ynnä muita kommentteja ja tulkintoja ympäri maailman. Kustakin ajattelijasta ilmestyy iso neliosainen parituhatsivuinen kirjalaatikko. Kun kyse on komeista kovakantisista kirjoista, hintakin on sen mukainen, 425-475 puntaa per laatikko, joten ihan jokaiseen yliopistokirjastoon niitä Suomessa tuskin hankitaan. Vuoden 2000 aikana sarjassa on ilmestynyt jo neljä kiinnostavaa kirjapakettia: Pierre Bourdieu, Erving Goffman, Jean Baudrillard ja Edward Said.

Bourdieu-boksi – *Pierre Bourdieu: 4 Volume Boxed Set* (toim. Derek Robbins) – on suomalaisittain mielenkiintoinen myös siksi, että siihen on otettu mukaan peräti kolme suomalaista artik-

kelia: Niilo Kaupin "Scientific Practice and Epistemological A priori: Durkheim, Mauss, Lévi-Strauss, Bourdieu", Keijo Rahkosen ja J. P. Roosin "In Search of the Finnish New Middle Class" sekä Pekka Sulkusen "Society Made Visible – on the Cultural Sociology of Pierre Bourdieu". Voidaan siis sanoa, että suomalaiset ovat verraten hyvin edustettuina kansainvälisessä Bourdieu-keskustelussa – väestöön nähden he ovat paremmin menestyneitä kuin suomalaiset urheilijat Sydneyn olympialaisissa, jos kömpelö vertaus sallitaan...

NYKYÄÄN painotetaan kovasti tutkijoiden kansainvälistymistä. Yleensä tämä tarkoittaa anglosaksista kansainvälistymistä: osallistumista englannin kielellä pidettyihin seminaareihin tai englanninkielisten seminaarien pitämistä Suomessa. Toisenlaisiakin kansainvälistymisen tapoja on. Tänä syksynä *Tiede & Edistyksenkin* kirjoittajiin kuuluva Susanna Lindberg väiteli filosofian tohtoriksi Strasbourgissa Hegelin ja Heideggerin ajattelusta. Susannan työn arvostelulautakunta koostui maailman johtavista Hegel ja Heidegger asiantuntijoista, paikalla olivat itse Jean-François Courtine, Philippe Lacoue-Labarthe, Jean-Luc Nancy ja Jacques Taminiaux. Miten nämä nykyfilosofian suurnimet sitten pohjoisen tytön työn tuomitsivat? Susannan työ hyväksyttiin parhaalla mahdollisella arvostamalla. Lehden toimitus ei voi muuta kuin esittää vilpittömät ja iloiset onnittelunsa.

ANTIINKIN filosofit erottivat filosofisen viisauden pelkästä mielipiteestä, *doxasta*, joka kuului lähinnä politiikan alueelle. Filosofia oli juuri tapa päästä mielipiteistä eroon kohti korkeampaa tietoa. Mutta samaan aikaan kun filosofiasta on tullut filosofia-buumin takia julkkisten lisäksi myös mielipidevaikuttajia, filosofien poliittinen, tai nykyään paremminkin eettinen, korrektius on tullut yhä tärkeämmäksi. Ja kuten tiedämme, eivät filosofit – nämä hyvän elämän asiantuntijat Platonista Heideggeriin – ole nykyisillä kriteereillä mitattuna olleet eettisesti kovinkaan korrekteja.

Mistä siis löydän eettisesti korrektein filosofin? Uusi teknologia ja Ylen internettiin tuoma filosofinen etiikka-testi auttaa tässä. Se jäljittelee internet-vaalikoneita ja kertoo käyttäjälleen hänelle läheisen filosofin. Poliittikan alueella ns. aatteiden kuolema ja yksilöllisen etiikan nousu ovat tarkoittaneet sitä, että ihmiset etsivät poliitikkoja, joiden mielipiteet (mm. turkistarhauksesta) vastaavat parhaiten heidän omia mielipiteitään. Miksei vastaavaa sitten toivottaisi myös filosofielta? Platon ja Heidegger kääntyköt haudoissaan, kun uusi oraakkeli, internetin etiikka-testi, valitsee vaihtelevien mielipiteiden alueelta sinun mielipiteitäsi parhaiten edustavan filosofin. Kaupanpäälliseksi tulee vielä mielipiteitäsi lähimpänä oleva elävä julkkis, joten jos filosofi on vaikkapa kuollut, niin voi kääntyä julkkiksen puoleen. "Homoseksuaalisuus on luonnon vastaista" – täysin samaa mieltä vai jokseenkin eri mieltä? Rasti ruutuun

ja löydät eettisesti korrektein filosofin ja oman julkimosi. Ei kannata lukea filosofia, joka voisi vapauttaa sinut omista mielipiteistäsi; on parempi valita filosofi, joka on valmiiksi jokseenkin samaa mieltä kanssasi. Asiaa ei kannata ottaa liian vakavasti, sillä oikeastihan filosofit rastittaisivat kaikkiin etiikka-testin monivalintakysymyksiin vaihtoehdon "kysymys on väärin asetettu" – jos tällainen vaihtoehto olisi olemassa.

Pilanpäiten tuotettu filosofien etiikka-testi asettaa kuitenkin myös uusia ajatuksia pohdittavaksi. Kulutusyhteiskunnassamme kulutusyhteiskunnan marxilainen kriitikko Haug näyttää olevan lähellä ihmisten mielipiteitä. Onko nyt reaalisosialismin kuoltua juuri kulutusyhteiskunta toteuttanut marxilaiset arvot henkisellä alueella? Ovatko kaikki haugilaisia vaikka Haugin filosofiaa tuskin kukaan enää lukee? Sen sijaan Carl Schmittiä luetaan huomattavasti enemmän, vaikka etiikka-testissä hän näyttää olevan lähes kaikkien eettinen vihollinen. *Helsingin Sanomien* toimittaja Anu Partanen kirjoitti lehden sunnuntai-sivuilla, kuinka hän sai etiikka-

testissä kerta toisensa jälkeen vastaukseksi eri filosofin löytämättä kuitenkaan näistä itselleen sopivaa. Mutta onneksi sentään Carl Schmitt tuli aina vastaukseksi filosofista, joka vähiten vastaa Partasen mielipiteitä.

Toimittajalle tämä oli helppo, sillä hänen identiteettiään koskeva ahdistus väheni hieman: "Kone ei ehkä kertonut kuka minä olen, mutta ainakin se kertoi, kuka minä en ole... se on hyvä tietää, kun maailman monimutkaisuus hyökyy liikaa päälle." Partanen ei tiennyt, että näin hän itse asiassa tunnustautui schmittiläiseksi ja allekirjoitti juuri Schmittin filosofian keskeisen periaatteen. Maailman hyökyessä päälle juuri se, joka antaa identiteetin, on vihollinen; vihollinen, joka edustaa eksistentiaalisesti vierasta elämäntapaa. Partanen siis löysi schmittiläisesti Schmittistä vihollisen ja Schmitt tarjosi hänelle identiteetin. Onko tässä nyt paradoksi? Vaiko schmittiläisen filosofian pirullisuus, joka oikeuttaa itsensä juuri vastustajiensa kautta? Vai onko sitenkin niin, ettei filosofia palaudu vain mielipiteisiin ja eettiseen korrektiuteen? Oli-

siko niin, ettei filosofia olisi-kaan liberaalis-demokraattis-humanitaarista tai, kuten Deleuze epäilee, se ei palautuisikaan poliittisesti korrekteihin keskusteluihin Richard Rortyn ruokapöydässä? Ja jos näin on, niin mitä sille pitäisi tehdä? Platon halusi kieltää filosofian nimissä vaihtelevat mielipiteet – pitäisikö nyt kieltää mielipiteiden tähden filosofit? Lähetä vastaukseksi toimitukseen: "täysin samaa mieltä", "jokseenkin samaa mieltä", "jokseenkin eri mieltä", "täysin eri mieltä" tai "en osaa sanoa". Vai onko kysymys taas väärin asetettu?

TARKKA-AVAINEN lukijamme lienee huomannut, että tässä lehtemme numerossa ei ole kuukauden taiteilijaa kuvineen ja esittelyineen. Toimituksemme kuvista huolehtivalla jäsenellä, Kimmo Sarjella, on ollut muuta tärkeää puuhaa. Hän väitteli 8.12. Helsingin yliopistolla estetiikan alalla aiheesta *Sigurd Frosteruksen modernin käsite. Maailmankatsomus ja arkkitehtuuri* (Dimensio, valtion taidemuseon tieteellinen sarja). Onnittelemme ja toivomme pikaista paluuta lehteen.